

MOZAIK
KERETTANTERVRENDSZER
AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK SZÁMÁRA
NAT 2003

KÖRNYEZETISMERET

1-4. évfolyam

B
változat

Készítette:
Sallai Margit

A kerettantervrendszert szerkesztette és megjelentette:
MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2004

TARTALOM

BEVEZETÉS	3
1. OSZTÁLY	4
Célok és feladatok	4
Az élettelen természet alapismeretei	4
Célok és feladatok	4
Az élő természet alapismeretei	5
Célok és feladatok	5
Testünk és életműködésünk	5
Célok és feladatok	5
Tájékozódási alapismeretek	5
Célok és feladatok	5
A lakóhely ismerete	6
Célok és feladatok	6
A továbbhaladás feltételei	6
2. OSZTÁLY	7
Célok és feladatok	7
Az élettelen természet alapismeretei	7
Célok és feladatok	7
Az élő természet alapismeretei	8
Célok és feladatok	8
Testünk és életműködésünk	8
Célok és feladatok	8
Tájékozódási alapismeretek	8
Célok és feladatok	8
A lakóhely ismerete	8
Célok és feladatok	8
A továbbhaladás feltételei	9
3. OSZTÁLY	10
Célok és feladatok	10
Az élettelen természet alapismeretei	10
Célok és feladatok	10
Az élő természet alapismeretei	11
Célok és feladatok	11
Testünk és életműködésünk	11
Célok és feladatok	11
Tájékozódási alapismeretek	12
Célok és feladatok	12
Országismeret	12
Célok és feladatok	12
A továbbhaladás feltételei	12
4. OSZTÁLY	13
Célok és feladatok	13
Az élettelen természet alapismeretei	13
Célok és feladatok	13
Az élő természet alapismeretei	14
Célok és feladatok	14
Testünk és életműködésünk	14
Célok és feladatok	14
Tájékozódási alapismeretek	14
Célok és feladatok	14
Országismeret	15
Célok és feladatok	15
A továbbhaladás feltételei	15
Ajánlás az értékelési eljárásokra	16
Útmutatás a helyi tanterv elkészítéséhez, adaptációjához	16

BEVEZETÉS

A tanulók az óvodai nevelés során elsajátított elemi ismeretekkel rendelkeznek az élő- és az élettelen környezetükről. Tudják viszonyítani a környezetükben előforduló tárgyak méretét a saját testméreteikhez. Napszakokról, évszakokról és a lakóhelyükről is rendelkeznek egyszerű ismeretekkel.

Az 1-4. évfolyamon ezen ismeretek további bővítése, rendszerezése szükséges. Az élő és élettelen világ iránti érdeklődés felkeltése, fenntartása, a természet szépségének, sokszínűségének megmutatása az életkori sajátosságok figyelembevételével történhet.

A valóság személyes megtapasztaltatása a tanulmányi séták, erdei kirándulások vagy erdei iskolák során lehetséges.

Egyszerű kísérletek a természettudományos vizsgálódást alapozzák meg. A megfigyeléseket, tapasztalatokat saját szavaikkal fogalmazzák meg a tanulók, illetve nevelői segítséggel kezdetben rajzosan, majd írásban rögzítik.

A lakóhely környezetének ismerete mellett annak megóvására is fel kell hívni a tanulók figyelmét. A közvetlen környezet, iskola, település megismertetése után a kört kibővítve hazánk természeti és kulturális értékeinek megszerettetése, megóvása a feladat.

Az egészségmegőrzés alapvető szabályainak elsajátítása az egészséges életmód kialakítása, az ember- és önismeret fejlesztése szempontjából fontos.

Az önálló ismeretszerzésre nevelés megalapozása a gyűjtőmunkák, könyvtári bűvárkodás során lehetséges. Saját tapasztalatairól az álló- és mozgóképek (tv, cd, Internet, filmek), leírások, történetek segítségével számolhat be.

Az új ismeretek megszerzése, rendszerezése, rögzítése és a mindennapi életben való alkalmazása a többi tantárggyal (magyar nyelv és irodalom, ének, rajz, technika és életvitel) összhangban történik.

Mindezzel fejlesztjük, illetve megalapozzuk az önálló ismeretszerzési, tanulási, kommunikációs, problémamegoldó, együttműködési, kritikai, komplex információk kezelésével kapcsolatos képességeiket.

1. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- Feleleveníteni, bővíteni és rendszerezni az óvodából hozott, illetve az első osztályban szerzett ismereteket az élő és élettelen természetéről.
- A tapasztalatszerzéssel elsajátított ismeretek és a tanítói irányítással végzett megfigyelések pontos megfogalmazása szóban, illetve rajzos rögzítése.
- Saját korábbi élményeikről néhány mondatos beszámoló szóban.
- Anyagok, tárgyak, képek, stb. csoportosítása tetszőlegesen vagy megadott szempontok alapján.
- Megismert élőlények, jelenségek felismerése képek, vagy filmfelvételek segítségével.
- Feladatértés bizonyítása (pl. aláhúzással, összekötéssel, színezéssel).
- Önálló ismeretszerzés kialakítása, megismertetése (könyvtárhasználat).
- Más tantárgyakkal (magyar nyelv és irodalom, ének, rajz, technika) tartalmi összhang, kapcsolat keresése, élményszerű ismeretsajátítás kialakítása.

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét)

Fejezetek	Az új anyag feldolgozásának óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
Az élettelen természet alapismeretei	8	1
Az élő természet alapismeretei	16	1
Testünk és életműködésünk	5	1
Tájékozódási alapismeretek	2	–
A lakóhely ismerete	2	–
Év végi összefoglalás		1
Az összes óra (37) ebből:	33	4

Az élettelen természet alapismeretei

Célok és feladatok

- Egyszerű beszámoló szóban az időjárásról, a különböző napszakokban történt eseményekről.
- Az évszakok jellemző időjárásának felismerése, az időjárás elemeinek rajzos rögzítése.
- A víz különböző megjelenési formáinak felismerése.
- A szélsőséges időjárás okozta veszélyhelyzetek elleni védekezés.
- Napszakok, hónapok, évszakok sorba rendezése időrend alapján.
- Az évszakokhoz kapcsolódó ünnepek, népszokások megismerése, illetve részvétel a helyi hagyományos ünneplésben.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
A nap időtartama, napszakok változása, jellemzői. Az időjárás elemei. A víz megjelenési formái a természetben. Az évszakok jellemző időjárása, sorrendje. A hónapok nevei és sorrendje. Az évszakokhoz kötődő ünnepek, helyi népszokások.	Megfigyelés, személyes vagy csoportos észlelés, tapasztalatszerzés. Megfigyelték pontos megfogalmazása szóban. Egyszerű beszámoló. Időrend alapján sorba rendezés. Felismerés, korábbi ismeretek felelevenítése. Veszélyhelyzetek tudatosítása, védekezés lehetőségeinek megismerése. Népszokások, helyi hagyományok megismerése.

Az élő természet alapismeretei

Célok és feladatok

- A tanuló közvetlen környezetében gyakran előforduló növények és állatok megfigyelése, felismeretése.
- A közvetlen környezetben előforduló gyakori növények és állatok részeinek megfigyelése.
- Egyszerű csoportosítások hasonló tulajdonságok alapján.
- Növények gondozása.
- Tanítói kérdésre egy-egy élőlény jellegzetességeinek felsorolása.
- Az állatmese és a valóság összevetése dramatikus játékokban.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Az élő és az élettelen közötti különbség. A közvetlen környezetben előforduló gyakori növények megfigyelése. Elemi ismeretek a növénygondozásról. A közvetlen környezetben gyakran előforduló állatok megfigyelése. – Állatmesék és a valóság.	Gyakran előforduló növények, állatok megfigyelése, jellemzőik felismerése. Érzékszervi tapasztalatszerzés. Megfigyelések rajzos rögzítése. Csoportosítás hasonló tulajdonságok alapján. Tanítói kérdésre egy-egy élőlény jellegzetességeinek felsorolása. Mese és valóság összevetése.

Testünk és életműködésünk

Célok és feladatok

- Tájékozódás saját testen.
- Irányok, helyzetek megkülönböztetése.
- Az emberi test működésének megfigyelése különböző hatásokra (pl. betegség).
- Helyes öltözködés, tisztálkodás ismereteinek felelevenítése, folytatása.
- Betegséggel, balesettel kapcsolatos tudnivalók bővítése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Testünk főbb részei. Érzékszervek szerepe a környezet megismerésében. Egészség és betegség. Évszaknak és időjárásnak megfelelő öltözködés. Tisztálkodás. Balesetek megelőzésének módjai. Segítségkérés balesetnél.	Tájékozódás, irányok, helyzetek megkülönböztetése. Megfigyelés (egészség, betegség). Játékok, dramatikus helyzetgyakorlatok a helyes öltözködéssel, a tisztálkodással, a betegséggel kapcsolatosan.

Tájékozódási alapismeretek

Célok és feladatok

- Irányok helyes használata.
- Az iskola épületének megismerése, helyiségek rendeltetésének megbeszélése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Saját testhez viszonyított irányok. Az iskola neve, legfontosabb helyiségei, azok rendeltetése. Az iskola környéke.	Irányok helyes használatának játékos gyakorlása. Közvetlen környezet, az iskola megismerése. Megfigyelés rajzos rögzítése. Szóbeli beszámoló.

A lakóhely ismerete

Célok és feladatok

- A tanuló ismerje a településének nevét, lakóhelyének és az iskolájának pontos címét.
- Környék nevezetes épületeinek, a lakóhely jellegzetességeinek ismerete.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
– Környék nevezetességei, jellegzetességei.	Megismerése a lakóhely jellegzetességeinek.

A továbbhaladás feltételei

Az első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz szükséges feltételt, az első és második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti.

2. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- A tanulók környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalása.
- Összehasonlítások, sorba rendezések az érzéklek, mérések alapján.
- Élő és élettelen természet alapismereteinek bővítése.
- Csoportosítás, vizsgálódás, felismerés, különböző gyűjtemények készítése.
- Tapasztalatok rögzítése rajzban, tanítói segédlettel írásban.
- Becslések, alkalmi és szabvány egységekkel mérések.
- Beszélgetés, véleményalkotás, dramatikus gyakorlatok.
- Gondolkodási képesség (okkeresés) fejlesztése.
- Beteg, sérült és fogyatékos társaik iránti elfogadó és segítőkész magatartás.
- Egészséget, testi épséget veszélyeztető tényezők ismerete, és ezek elkerülésének módjai.
- Természet szeretete, védelme, környezeti károk megelőzésére való törekvés.
- Más tantárgyakkal (magyar nyelv és irodalom, ének, rajz, technika) tartalmi összhang, kapcsolat keresése, élményszerű ismeretelsajátítás kialakítása.

Időkeret: 37 óra/év (1 óra/hét)

Fejezetek	Az új anyag feldolgozásának óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Az élettelen természet alapismeretei	5	1
II. Az élő természet alapismeretei	16	1
III. Testünk és életműködésünk	7	1
IV. Tájékozódási alapismeretek	3	–
V. A lakóhely ismerete	2	–
Év végi összefoglalás		1
Az összes óra 37, ebből:	33	4

Az élettelen természet alapismeretei

Célok és feladatok

- A tanulók közvetlen közelében lévő tárgyak érzékelhető tulajdonságainak megtapasztalása.
- Érzékszervi tapasztalat alapján felismerés.
- Összehasonlítások, sorba rendezések érzéklek, mérések alapján.
- Becslések, alkalmi és szabvány egységekkel mérések.
- Kapcsolatkeresés.
- Tapasztalatok lejegyzése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Környezetünkben előforduló anyagok érzékelhető tulajdonságai. Mérhető és nem mérhető tulajdonságok. Anyagok csoportosítása. Az anyagok tulajdonságai és felhasználásuk, alkalmazásuk közötti kapcsolat keresése.	Megfigyelés, érzékelhető tulajdonságok megtapasztalása. Összehasonlítás, sorba rendezés. Becslés, mérés. Kapcsolatkeresés. Érzékszervi tulajdonságokra épülő felismerés. Tapasztalatok írásos lejegyzése tanítói segítséggel.

Az élő természet alapismeretei

Célok és feladatok

- Az élőlények megfigyelése, vizsgálata, összehasonlítása, csoportosítása, leírása jellemző jegyek alapján.
- Az élőlények időbeli változásának megfigyelése.
- Gyümölcsök, zöldségfélék szerepe az egészség megőrzésében.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Termesztett növények időbeli változásának megfigyelése. Az idő és az életmód közötti kapcsolat. Növényi táplálékok. Vadon élő, tenyésztett és kedvtelésből tartott állatok élete közötti különbség. Állatok viselkedése.	Tapasztalatszerzés élőlények élőhelyéről. Időbeli változás megfigyelése. Idő és életmód közötti kapcsolat észrevétele. Élőlények csoportosítása jellemző jegyek alapján. Megfigyelt jelenség okainak keresése. Ismétlődő jelenségek, tevékenységek észrevétele.

Testünk és életműködésünk

Célok és feladatok

- Az életkornak megfelelő helyes napirend kialakítása.
- Életműködéseink főbb jellemzőinek ismerete.
- Helyes fog- és testápolási technikák.
- A környezet szervezetünkre gyakorolt ártalmas hatásainak ismerete, és ezek kivédése.
- Beteg, sérült vagy fogyatékos embertársak elfogadása, segítése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Életműködések. Legfontosabb szerveink szerepe. Helyes fog- és testápolás. Környezet káros hatása szervezetünkre. Beteg, sérült, fogyatékos embertársaink.	Mérések végzése saját testen. Fogalomalkotás belső szerveinkről. Fog- és testápolási technikák gyakorlása. Veszélyeztető tényezők ismerete, ezek elkerülése. Elfogadó, segítőkész magatartás kialakítása.

Tájékozódási alapismeretek

Célok és feladatok

- Tapasztalatgyűjtés az iskola környékének nevezetes helyeiről.
- Természeti formák megfigyelése, számbavétele, sorba rendezése.
- Képgyűjtemény készítése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Az iskola környéke (közterületek, közlekedési eszközök, nevezetes, érdekes épületek, felszíni formák)	Tapasztalatgyűjtés. Felszíni formák megfigyelése, számbavétele, sorba rendezése.

A lakóhely ismerete

Célok és feladatok

- A településhez fűződő hagyományok, mesék, mondák, történetek gyűjtése, olvasása.
- Település lakóinak mai és régmúlt életéről ismeretszerzés.
- Helyi hagyományok ismerete, ápolása.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
A település természeti formái. A település természeti értékei és védelme. Településhez kötődő hagyományok, mesék, mondák, történetek.	Természeti formák megfigyelése, elnevezése, felismerése. Gyűjtőmunka: település hagyományairól, életéről.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló:

- Tudjon szóban beszámolni tanítói kérdések alapján a megfigyeléseiről, tapasztalatairól.
- Tapasztalatait rögzítse tanítói segítséggel.
- Ismerje fel a tanult jellegzetességeket rajzról, képről.
- Ismert témakörben csoportosítson megadott szempontok szerint.
- Legyen képes méréseket végezni alkalmilag választott és szabvány egységekkel, használja helyesen a tanult mértékegységeket.
- Használja helyesen a napszakok nevét.
- Sorolja fel az évszakokat és a hónapokat helyes sorrendben.
- Nevezze meg az évszakok jellemző időjárási jelenségeit.
- Mutasson be a tanult élőlények közül egyet, sorolja fel a jellemző jegyeit.
- Tájékozódjon jól saját testén.
- Ismerje és használja pontosan a helyet, helyzetet jelentő (*előtte, mögötte, alatta, fölötte, mellette*) kifejezéseket.
- Ismerje lakóhelye főbb jellegzetességeit.
- Ismertessen egyet a település hagyományai közül.
- Tudja útba igazítani az idegent lakóhelyén.

3. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- Tapasztalatok lejegyzése, rendezése tanítói segítséggel.
- Tapasztalatok megjelenítése rajzosan, egyszerű ábrával.
- Tapasztalatok általánosítása.
- Rövid szövegek igazságtartalmának eldöntése tapasztalatok, megfigyelések alapján.
- Oksági összefüggések keresése a kísérletek megfigyelése és egyes hétköznapi jelenségek, mindennapi tapasztalatok között.
- Egyszerű kísérletek végzése.
- Becslések, mérések, mérés-sorozatok végzése.
- Veszélyhelyzetben segítségkérés módja.
- A tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságai körében megfigyelés, csoportosítás, vizsgálódás végzése.
- Önálló ismeretszerzés gyermekenciklopédiák, képes határozók, más könyvek (esetleg Internet) segítségével.
- Más tantárgyakkal (magyar nyelv és irodalom, ének, rajz, technika) tartalmi összhang, kapcsolat keresése, élményszerű ismeretelsajátítás kialakítása.

Időkeret: 55,5 óra/év (1,5 óra/hét)

Fejezetek	Az új anyag feldolgozásának óraszám	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszám
I. Az élettelen természet alapismeretei	12	1
II. Az élő természet alapismeretei	15	1
III. Testünk és életműködésünk	8	1
IV. Tájékozódási alapismeretek	9	1
V. Országismeret	6	–
Év végi összefoglalás	–	1,5
Az összes óra 55,5, ebből:	50	5,5

Az élettelen természet alapismeretei

Célok és feladatok

- A környezetben előforduló anyagok mérhető tulajdonságainak megfigyelése, mérési eredmények rögzítése írásban.
- Halmazállapot-változások megfigyelése a mindennapi életben, oksági összefüggés keresése.
- Időjárási jelenségek változásának megfigyelése.
- Fagyás, olvadás, párolgás, lecsapódás megfigyelése.
- Az olvadás és oldódás megkülönböztetése.
- Ismerkedés egyszerű keverékekkel, oldatkészítéssel.
- Az égés feltételei.
- Veszélyhelyzet elhárítása.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Anyagok mérhető tulajdonságai. Hőmérsékletváltozás. Halmazállapot-változás.	Megfigyelések, tapasztalatok, mérési eredmények rögzítése írásban önállóan, előzetes megbeszélés után.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Időjárási jelenségek. Egyszerű játékos kísérletek a hó terjedésével kapcsolatban. Ismerkedés az egyes technikai eszközeink működését biztosító erőművekkel. Fagyás, olvadás, párolgás, forrás, lecsapódás. Olvadás és oldódás megkülönböztetése. Egyszerű keverékek, oldatkészítés. Mágnes. Éghető és éghetetlen anyagok. Teendők tűz esetén.	Rövid szóbeli beszámoló a megfigyelésekről, tapasztalatokról. Ismeretszerzés könyvtárban. Egyszerű kísérletek végzése. Helyes és téves tájékoztatások megfigyelése, elemzése. Oksági összefüggések keresése. Tapasztalatszerzés halmazállapot-változásról. Anyagok változása során megfigyelhető tulajdonságok észrevétele.

Az élő természet alapismeretei

Célok és feladatok

- Egyszerű kísérletekkel az életfeltételek bizonyítása.
- Élőlények életének változása az évszakok ritmusa szerint.
- Növények és állatok kapcsolatának, egymásrautaltságának vizsgálata.
- Az ember helyes viselkedése a természetben.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Növények életéhez nélkülözhetetlen környezeti feltételek. A környezet változása a növények életére. A növényi élet évszakok szerinti ritmusa. Állatok életéhez nélkülözhetetlen környezeti feltételek vizsgálata. A környezet változásának hatása az állatok életére. Az állatok évszakok szerinti viselkedése. Növények és állatok kapcsolata. Az ember tetteinek következménye a természetben.	Változások folyamatos megfigyelése, rögzítése rajzban, írásban. Egyszerű kísérletek végzése. Tapasztalatok megbeszélése. Élőlények kapcsolatainak megfigyelése a valóságban, az álló és mozgóképeken. Az ember természetátalakító szerepének vizsgálata, elemzése.

Testünk és életműködésünk

Célok és feladatok

- Életjelenségek változásának megfigyelése.
- Egészséges életmód, helyes napirend kialakítása.
- Leggyakoribb fertőző betegségek megelőzése.
- Beteglátogatás és betegápolás szabályainak ismerete.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Életjelenségek változása. Környezet változásának hatása életünkre. Egészség, betegség, betegápolás. Betegségek, balesetek megelőzése. Egészséges életmód.	Életjelenségek változásának megfigyelése. Tapasztalatok megbeszélése, összehasonlítása. Oksági összefüggések keresése betegség és megelőzése között. Dramatikus játékokkal helyes egészségszokások gyakorlása.

Tájékozódási alapismeretek

Célok és feladatok

- Egyszerű alaprajzok készítése.
- Térképvázlat készítése.
- Térképvázlaton útvonalak bejelölése, szimbolikus jelek alkalmazása.
- Iránytű és a világtájak ismerete.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Kicsinyítés, alaprajz. Térképszerű ábrázolás. A valóság térképi ábrázolása jelekkel. Tájékozódás iránytűvel.	Kicsinyítés, alaprajz fogalma. Térképvázlat készítése szimbolikus jelek alkalmazásával. Iránytű használata.

Országismeret

Célok és feladatok

- Ismerkedés az ország különböző vidékein élők életével.
- Ismerkedés a főváros nevezetes és érdekes épületeivel.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Élet az ország különböző vidékein. Hazánk fővárosa. Budapest nevezetességei.	Közvetlen vagy közvetett tapasztalatszerzés (tv, videó, dia, CD, Internet, könyv felhasználásával). Rövid szóbeli beszámolók. Csoportmunka.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló:

- Rögzítse írásban tapasztalatait, megfigyeléseit, méréseit az előzetesen megbeszélteknek megfelelő módon.
- Tapasztalatai alapján döntsön mondatok, rövid szövegek igazságtartalmáról.
- Olvassa le helyesen a hőmérőt.
- Használja helyesen a tanult mértékegységeket.
- Nevezze meg az anyag halmazállapotait, azok néhány jellemzőjét.
- Közvetlen környezetéből nevezzen meg példákat halmazállapot-változásra.
- Használja helyesen az oldódás, olvadás szavakat.
- Ismerje a mentők, tűzoltók, rendőrség telefonszámát, elérhetőség módját.
- Nevezzen meg a környezetéből néhány fontosabb jellemző élőlény fajt.
- Sorolja fel az élőlények életfeltételeit.
- Ismerje, hogyan kerülhetők el a betegségek.
- Tudja megkülönböztetni az egészséges és a beteg állapotot.
- Tájékozódjon az iskola környékéről készített térképvázlaton.
- Állapítsa meg helyesen iránytű segítségével a fő világtájakat.
- Nevezze nevén a település jellemző felszíni formáit, felszíni vizeit, nevezetes épületeit.
- Ismertessen egyet a település hagyományai közül.
- Tudja útba igazítani az idegent a lakóhelyén.

4. ÉVFOLYAM

Célok és feladatok

- A tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető tulajdonságainak folyamatos megfigyelése, vizsgálata.
- Következtetések levonása, egyszerű összefüggések felismerése.
- Egyszerű kísérletek végzése.
- Mérésorok megtervezése, szabvány mértékegységekkel való elvégzése.
- Tapasztalatok rögzítése tanítói segítséggel írásban.
- Önálló ismeretszerzés a könyvtárban.
- Önálló beszámolók készítése a bűvázkodás eredményéről.
- Jelenségek megfigyelésével okok keresése, következtetések levonása.
- Összefüggő feleletek adása tanítói kérdésekre.
- Más tantárgyakkal (magyar nyelv és irodalom, ének, rajz, technika) tartalmi összhang, kapcsolat keresése, élményszerű ismeretsajátítás kialakítása.

Időkeret: 74 óra/év (2 óra/hét)

Fejezetek	Az új anyag feldolgozásának óraszáma	Az összefoglalás, ellenőrzés óraszáma
I. Az élettelen természet alapismeretei	10	1
II. Az élő természet alapismeretei	17	2
III. Testünk és életműködésünk	10	1
IV. Tájékozódási alapismeretek	20	2
V. Országismeret	8	1
Év végi összefoglalás		2
Az összes óra 74, ebből:	65	9

Az élettelen természet alapismeretei

Célok és feladatok

- Folyamatos megfigyelések, egyszerű vizsgálatok, kísérletek a környezetünk tisztaságáról.
- Kapcsolat keresése az egyes anyagok tulajdonsága és a környezetszennyezés között.
- Önálló ismeretek szerzése (könyvtár, esetleg Internet), beszámoló készítése.
- Összefüggések felismerése az emberi szokások, viselkedés és a környezetszennyezés között.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Környezetünk tisztasága. Levegő, víz, talaj tisztasága, szennyezettsége. Szennyezés hatása az élőlényekre. Megelőzés, védekezés lehetőségei. Különválogató hulladékgyűjtés.	Folyamatos megfigyelés. Egyszerű vizsgálatok, kísérletek a levegő, a víz és a talaj tisztaságáról. Különválogató hulladékgyűjtés jelentőségének felismertetése. Kapcsolatkeresés az anyagok tulajdonsága és a környezetszennyezés között. Összefüggés felismerése az emberi viselkedés és a környezetszennyezés között. Önálló ismeretszerzés. Csoportmunka.

Az élő természet alapismeretei

Célok és feladatok

- Élőhelyek jellemzőinek ismerete.
- Az élőhelyek gyakori növény- és állatfaja jellemzőinek ismerete.
- Az ember hatása az élőhelyekre.
- Természetvédelem fontossága.
- Védett természeti értékeink ismerete.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Élőhelyek jellemzői. Az erdő, a füves és vizes élőhelyek gyakori növény- és állatfajának jellemzői. Tápláléklánc. Az ember hatása a természetre. Természetvédelem. Védett természeti értékek.	Összefüggés keresése az élőlény élőhelye, életmódja és a testfelépítése között. Az élőlények környezetalakító hatásának vizsgálata. Élőlények tulajdonságainak rendszerezett megismerése. Kapcsolatkeresés az emberi cselekedet és a természet veszélyeztetettsége között.

Testünk és életműködésünk

Célok és feladatok

- Az ember életkori szakaszainak ismerete.
- Különböző korú emberek életműködéseinek, viselkedésének összehasonlítása.
- Egyszerű kísérletek végzése a hang és a fény terjedésével kapcsolatosan.
- Helyes és az egészséget károsító szokások.
- Káros szokások veszélye.
- Reklámok elemzése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Életkori szakaszok. Emberi szervezetek életműködése. Egyszerű játékos kísérletek a hang és a fény terjedésével kapcsolatban. Helyes és helytelen szokásaink. Egészséget károsító szokások veszélye és elutasításuk. Reklámok hatása életmódunkra.	Megfigyelés, mérés az emberi testen. Mérések rögzítése. Játékos kísérletek végzése. Dramatikus játékok az életkorok jellemzőiről, helyes és helytelen szokásainkról. Reklámok elemzése, összevetése a valósággal.

Tájékozódási alapismeretek

Célok és feladatok

- A mozgásban megnyilvánuló állandóság és változás tanulmányozása.
- Földünk és a Naprendszerbeli égitestek.
- Elemi szintű tájékozódás Magyarország domborzati és vízrajzi térképén.
- Lakóhelyünk megkeresése Magyarország térképén.
- Magyarország nagytájainak felismerése.
- Egyszerű utazás megtervezése.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Földünk alakja, mozgásai és annak időtartamai, következményei. Naprendszerbeli égitestek. Magyarország domborzati és vízrajzi térképe. Domborzati tájak, legnagyobb folyóink, tavaink felismerése. Lakóhelyünk a térképen. Tájékozódási gyakorlat a lakóhely térképével. Magyarország nagytájai, természeti értékei. Utazástervezés menetrend segítségével.	Közvetlen és közvetett tapasztalatszerzés felszíni formákról és felszíni vizekről. Tájékozódási gyakorlat térképpel, iránytűvel. Tájékozódás Magyarország domborzati és vízrajzi térképén. Nagytájak, természeti értékek felismerése leírások, jellemző képek alapján. Önálló ismeretszerzés. Csoporthmunka.

Országismeret

Célok és feladatok

- Hazánk kulturális emlékeinek, értékeinek felismerése képről.
- Településtípusok jellemzői.
- Népcsoportok, kisebbségek hazánkban. Határon túli magyarok.
- Híres magyarok, lakóhely nevezetes szülöttei.

Tartalom	Belépő tevékenységi formák
Kulturális emlékeink, értékeink. Településtípusok. Népcsoportok, kisebbségek, határon túli magyarok. Híres magyar emberek.	Kulturális értékek felismerése képről, megkeresése térképen. Tájékozódás népcsoportokról, kisebbségekről, határon túli magyarokról. Lakóhely híres embereinek fennmaradt emlékei utáni kutatás.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló:

- Keressen a tankönyvön kívül más ismerethordozókból a tananyaghoz kapcsolódó információkat.
- Tanítói kérdésre néhány mondatos összefüggő felelettel válaszoljon.
- Mutasson be egy-egy ismert növényt, emlőst, madarat és gerinctelen állatot a lakóhely környezetéből. Nevezze meg az életükhöz szükséges környezeti feltételeket.
- Nevezzen meg a környezetéből környezetszennyező forrásokat, ismerje azok egészségkárosító hatásait.
- Legyen képes méréseket végezni a tanult körben az emberi testen, nevezze meg a tanult élettani jellemzőket.
- Tudja, hogyan őrizheti meg az egészségét, és mi veszélyezteti azt leginkább.
- Ismerje a domborzat jelölését a térképen.
- Találja meg lakóhelyét, nagytájainkat Magyarország domborzati térképén.
- Ismerje lakóhelyének védett természeti értékeit.
- Mutassa be a lakóhelyéhez közeli kirándulóhelyek egyikét.
- Nevezze meg a különbségeket az eltérő településtípusok között.
- Tudja, hogyan lehet megközelíteni a szomszédos településeket.
- Nevezze meg a lakóhelyén élő népcsoportokat.

Ajánlás az értékelési eljárásokra

- A tanulók figyelmének, munkavégzésének folyamatos, rendszeres figyelemmel kísérése.
- A tanulók teljesítményében jelentkező fejlődés pozitív visszajelzése, motiváció a további fejlődésre.
- A tanítási folyamat szakaszaiban szóbeli és írásbeli számonkérés.
- Az eredmények értékelése.
- A félévi és tanév végi felmérések.
- A típushibák javítása.
- Tanév eleji diagnosztikus felmérés.
- A 2. és a 4. tanév végén szummatív értékelés.

Útmutatás a helyi tanterv elkészítéséhez, adaptációjához

- A pedagógiai program megvalósításának lehetőségeiről tájékozódás.
- A tantárgyak, műveltségi területek felosztása, a tantárgyi szerkezet kialakítása.
- Minőségfejlesztési rendszer - tantervi megfelelés.
- A választott tantervek kibővítése a helyi sajátosságoknak megfelelően.
- Egyéni fejlesztés módszereinek kidolgozása.
- Tehetséggondozás.